

A felsőoktatás (hozzáadott) értéke

Közelítések az intézményi hozzájárulás
empirikus megragadásához

Szerkesztették:
Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika
és Ceglédi Tímea

A felsőoktatás (hozzáadott) értéke

**Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus
megragadásához**

Szerkesztették: Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika és Ceglédi Tímea

© Bacskai Katinka, Barnucz Nóra, Roger Benjamin, Berei Emese Beáta,
Bocsi Veronika, Borbély Szilvia, Bordás Andrea, Ceglédi Tímea, Csillag Sára,
Engler Ágnes, Fekete Adrienn, Fényes Hajnalka, Hegedűs Roland, Hidegh Anna Laura,
Hodossi Sándor, Homoki Andrea, Jancsák Csaba, Jenei Teréz, Kardos Katalin,
Kerülő Judit, Koltói Lilla, Kovács Karolina Eszter, Kovács Klára, Kovács Gergely,
Kun András István, Labancz Imre, Malmos Edina, Markos Valéria, Márkus Zsuzsanna,
Nagy Beáta Erika, Pusztai Gabriella, Revákné Markóczi Ibolya, Timothy Rodgers,
Sebestyén Krisztina, Széll Krisztián szerzők (2016)

© Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika, Ceglédi Tímea szerkesztők (2016)

Szakmai lektorok: Forray R. Katalin, Hrubos Ildikó, Kozma Tamás, Polónyi István

Angol nyelvi lektorok, fordítók: Barnucz Nóra, Czékmán Balázs, Fekete Adrienn,
Fényes Hajnalka, Inántsý-Pap Ágnes, Kun András István, Lieli Mariann, Szabó Fruzsina

Olvasószerkesztők: Balogh Gizella Ildikó, Bódizs Nóra, Óváry Zoltán, Tenkei Lilla Boglárka

FELSŐOKTATÁS–TÁRSADALOM 6.

PARTIUM KÖNYVKIADÓ PERSONAL PROBLEMS SOLUTION ÚJ MANDÁTUM KÖNYVKIADÓ

Felelős kiadó: Zakota Zoltán és Németh Borbála

Felelős szerkesztő: Németh István Péter

Borító és könyvterv: Duma Attila

Készült a HTSART nyomdában

Felelős vezető: Halász Iván

ISBN 978-963-12-5447-1

ISSN 978-963-12-1361-7

A kutatást és a kötet megjelenését a Debreceni Egyetem Kutatási Pályázata
támogatta (Azonosító: RH/885/2013).

Bacskai Katinka, Barnucz Nóra, Roger Benjamin, Berei Emese Beáta,
Bocsi Veronika, Borbély Szilvia, Bordás Andrea, Ceglédi Tímea,
Csillag Sára, Engler Ágnes, Fekete Adrienn, Fényes Hajnalka,
Hegedűs Roland, Hidegh Anna Laura, Hodossi Sándor,
Homoki Andrea, Jancsák Csaba, Jenei Teréz, Kardos Katalin,
Kerülő Judit, Koltói Lilla, Kovács Karolina Eszter, Kovács Klára,
Kováts Gergely, Kun András István, Labancz Imre, Malmos Edina,
Markos Valéria, Márkus Zsuzsanna, Nagy Beáta Erika,
Pusztai Gabriella, Revákné Markóczi Ibolya,
Timothy Rodgers, Sebestyén Krisztina, Széll Krisztián

A felsőoktatás (hozzáadott) értéke

Közelítések az intézményi
hozzájárulás empirikus megragadásához

Szerkesztették:

Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika és Ceglédi Tímea

FELSŐOKTATÁS & TÁRSADALOM

Sorozatszerkesztő: Pusztai Gabriella, Németh István Péter

Szerkesztőbizottság:

Polónyi István,
Pusztai Gabriella,
Veroszta Zsuzsanna,
Németh István Péter

©PARTIUM KÖNYVKIADÓ
©PERSONAL PROBLEMS SOLUTION
©ÚJ MANDÁTUM KÖNYVKIADÓ

©Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika, Ceglédi Tímea editors

TARTALOM

A FELSŐOKTATÁS HOZZÁADOTT ÉRTÉKE KÖZÉP-EURÓPAI KONTEXTUSBAN

(Pusztai Gabriella–Bocsi Veronika–Ceglédi Tímea)7

AZ INTÉZMÉNYI HATÁS KOMPARATÍV MEGKÖZELÍTÉSBE

AZ INTÉZMÉNYI HATÁSOK JELLEGZETESSÉGEI SZAKÉRTŐI ÉS HALLGATÓI
SZEMSZÖGBŐL (BOCSI VERONIKA–CEGLÉDI TÍMEA)13

AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG MEGTEREMTÉSE AZ EGYETEMTŐL A MUNKAHELYIG
(ROGER BENJAMIN)33

KÍSÉRLETEK A HOZZÁADOTT ÉRTÉK MÉRÉSÉRE A FELSŐOKTATÁSBAN
(MALMOS EDINA–REVÁKNÉ MARKÓCZI IBOLYA)55

HOZZÁADOTT ÉRTÉK A KÖZOKTATÁSBAN
(SZÉLL KRISZTIÁN–BACSKAI KATINKA–BORBÉLY SZILVIA).....69

A REZILIENCIA RECEPCIÓJA A HAZAI NEVELÉSTUDOMÁNYI
KUTATÁSOKBAN (HOMOKI ANDREA)78

KOMPLEX MEGKÖZELÍTÉSEK, MÓDSZERTANI KIHÍVÁSOK

A HOZZÁADOTT ÉRTÉK MÉRÉSE A FELSŐOKTATÁSBAN
(TIMOTHY RODGERS)90

AZ INTÉZMÉNYI HATÁS ÉS FORRÁSAI (PUSZTAI GABRIELLA)112

ELMOZDULÁS AZ ÉRTELMISÉGI LÉT FELÉ? (BOCSI VERONIKA)137

HÁTRÁNYOS HELYZETŰEK ÉS MUNKAERŐ-PIACI PROGNÓZISOK
(HEGEDŰS ROLAND)150

AZ INTÉZMÉNYI HATÁS MEGJELENÉSE A KERESETI KÜLÖNBBSÉGEKBEN
(KUN ANDRÁS ISTVÁN)165

INTÉZMÉNYI HATÁS AZ EGÉSZSÉGTUDATOS MAGATARTÁSRA
(KOVÁCS KLÁRA–KOVÁCS KAROLINA ESZTER–NAGY BEÁTA ERIKA)177

NEMI KÜLÖNBBSÉGEK ÉS A KARI ÖSSZETÉTEL HATÁSA
(FÉNYES HAJNALKA)195

HALLGATÓI NÉZŐPONTOK

PEDAGÓGUSSÁ VÁLNI – TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓK SZAKMAI
IDENTITÁSÁNAK VÁLTOZÁSA (KOLTÓI LILLA)211

HOZZÁADOTT ÉRTÉK A LEVELEZŐ TAGOZATOS HALLGATÓK
ÉRTELMEZÉSÉBEN (ENGLER ÁGNES)221

NYELVVIZSGÁKKAL RENDELKEZŐK A KÜLÖNBÖZŐ KÉPZÉSI TERÜLETEKEN
(SEBESTYÉN KRISZTINA)234

AZ INTÉZMÉNYI KÖRNYEZET HATÁSA AZ ÖNKÉNTESSÉGRE
(FÉNYES HAJNALKA–MARKOS VALÉRIA)248

KÍSÉRLET AZ IKT-ESZKÖZHASZNÁLAT HATÁSÁNAK VIZSGÁLATÁRA HALLGATÓK KÖRÉBEN (LABAN CZ IMRE–BARNUCZ NÓRA)	262
VALLÁSOS SÁG ÉS EGÉ SZSÉG. A VALLÁSOS SÁG MINT TÁRSADALMI VÉDŐFAKTOR (HODOSSI SÁNDOR–MÁRKUS ZSUZSANNA)	278
PEDAGÓGUSHALLGATÓK VISZONYA MARGINÁLIS HELYZETŰ HALLGATÓTÁRSAIKHOZ (BEREI EMESE BEÁTA)	290

INTÉZMÉNYI NÉZŐPONTOK

EGYRŐL A KETTŐRE VAGY NULLÁRÓL A HÁROMRA? SZAKKOLLÉGIUMOK INTÉZMÉNYI HATÁSA (CEGLÉDI TÍMEA–BORDÁS ANDREA–KARDOS KATALIN)....	302
PERSZONÁLIS ÉS SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁK SZAKKOLLÉGIUMI FEJLESZTÉSE (JENEI TERÉZ–KERÜLŐ JUDIT)	317
EGY SZAKKOLLÉGIUM FELSŐOKTATÁSI EREDMÉNYESSÉGHEZ VALÓ HOZZÁ- JÁRULÁSA ÉRTÉKSZOCIOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉS BEN (JANCSÁK CSABA).....	328
KRITIKAI ÜZLETI SZEMLÉLETFORMÁLÁS KÉT TANTÁRGY KERETÉBEN (KOVÁTS GERGELY–CSILLAG SÁRA–HIDEGH ANNA LAURA)	338
AZ INTERKULTURÁLIS KOMMUNIKATÍV KOMPETENCIA IDEGENNYELV- ÓRÁN TÖRTÉNŐ FEJLESZTÉSE (FEKETE ADRIENN)	351

ABSTRACTS	361
-----------------	-----

SZERZŐI INFORMÁCIÓK	370
---------------------------	-----

EGY SZAKKOLLÉGIUM FELSŐOKTATÁSI EREDMÉNYESSÉGHEZ VALÓ HOZZÁJÁRULÁSA ÉRTÉKSZOCIOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉSben

Jancsák Csaba¹

ABSZTRAKT

Értékszociológiai megközelítésű kutatásunk során érdeklődésünk homlokterében az állt, hogy a Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium életvilágában létező értékteremtő folyamatok miképpen értelmeződnek az alumnusokban, továbbá, hogy milyen mélyebb mintázatok rajzolódnak ki a szakkollégium, a szakkollégista lét felsőoktatási eredményességhez, illetve a munkaerőpiacon való helytálláshoz való hozzájárulása szempontjából. Kutatásunkban felsőoktatási tanulmányaikat befejező szakkollégistákkal készítettünk interjúkat 2014 őszén és 2015 tavaszán. Eredményeink alapján azt konstatálhattuk, hogy a szakkollégiumi közösség formálódása során, a tervszerű és tudatos személyiségfejlesztés eredményeként re-szocializációs folyamat jön létre, mely fontos értéket képvisel a munkaerőpiaci sikeresség szempontjából (nem szakmaspecifikus kompetenciák). A szakkollégista fiatalok (akiknek referenciakerete jelen világunk) visszajelzik, pozitívan értékeli a szakkollégiumi munkát, mely erősíti a kockázati társadalomban felértékelődő személyes identitást és megküzdési képességet.

BEVEZETÉS

2013-ban kétéves kutatási programot kezdtünk a Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium (SZKRSZ) hallgatói körében a szakkollégium világának mélyebb megismerése céljából, különös tekintettel az intézménynek a felsőoktatási és munkaerő-piaci boldoguláshoz való hozzáadott értéke tárgyában.

A 2012 szeptemberében megszületett SZKRSZ-en kívül hat egyetemi szakkollégium működik Szegeden: a nagy hagyományú, 1956-ban alapított Eötvös Loránd Szakkollégium, a hetvenes években alakult – 2013-tól szakkollégiumként is működő – újszegedi Móra Ferenc Szakkollégium, az 1993-ban indult Sík Sándor Piarista Egyetemi Szakkollégium, az új évezredben létrejött Karolina Katolikus Egyetemi Szakkollégium, az 1998-ban hallgatók által alapított Szegedi Társadalomtudományi Szakkollégium, valamint a 2013-ban létrehívott Művészetközvetítő és Művészetpedagógiai Szakkollégium. Az előbbi négy kollégiumi elhelyezést is nyújt tagjainak, az utóbbi kettő szervezetenként nem kötődik kollégiumhoz. E tanulmány kereteiben a SZKRSZ hallgatóit tekintjük szakkollégistáknak, és ahol erre külön nem utalunk, ott őket értjük szakkollégisták alatt.

A kutatás indításaként az európai és a hazai diplomás pályakövető rendszerek módszertanának és elméletének elemzését végeztük el. A folytatásban megvizsgáltuk a vonatkozó ifjúságkutatások megállapításait. Érdeklődésünk homlokterében az ifjúság világában

¹ A kutatás a TÁMOP 4.1.1.D-12 jelű, „Roma szakkollégiumok támogatása” projekt keretében valósult meg.

bekövetkezett tendenciaszerű változások, a felsőoktatási életszakasz átalakulása, illetve a felsőoktatás elé a társadalom által megfogalmazott új kihívások álltak (munkaerő-piaci kongruencia, mentorálás, közösségépítés, szociális és demokratikus kompetenciák kialakítása-erősítése, új típusú értelmiségi létre érzékenyítés). Mindezek eredményeként a következő kiinduló állításokat fogalmaztuk meg:

A diplomás pályakövetési vizsgálatokban a kutatók a gazdasági-munkaerőpiaci szempontok elsődlegességét veszik alapul (Hrubos, 2008; 2012), nem a hallgatók személyiségét, habitusát, attitűdjeit, és különösképpen nem a felsőoktatási értelmező közösségeket (Pusztai, 2012; 2014), a közösségi kapcsolatokat (Fónai, 2015; Utasi, 2013) és hallgatói referenciacsoportokat (Gábor, 2001; 2012), melyek meghatározó jelentőséggel bírnak az felsőoktatási eredményesség (Pusztai, 2011; 2015a; Bocsi, 2015a; 2015b) szempontjából.

Az új évezredben a felsőoktatási intézmények átalakuló társadalmi szerepének feltárásához jelentősen hozzájáruló kutatások születtek, ugyanakkor Pusztai (2015b, p. 79) kiemeli, hogy a kutatói megközelítések sokasága ellenére *„nem sikerült azonosítani az egyén felsőoktatási karrierjét kedvező irányba befolyásoló tényezőket”*.

A diplomás pályakövetési vizsgálatokban a nevelésszociológiai megközelítés nem jelenik meg, a szemléletmód alapvetően gazdasági-szociológiai. A DPR-kutatások credo-jában nem a „homo sociologicus”, a társadalmi lény áll, hanem egy „vegytisza” munkaerő-piaci szereplő (homo oeconomicus).

A működő hazai és nemzetközi diplomás pályakövetési rendszerek (a fentiek szerint lehatárolt) céljaik elérése szempontjából folyamatos önfejlesztő mechanizmusok eredményeként sikeresen megvalósulnak, azonban nagymintás, kvantitatív jellegűből adódóan a statisztikai adatok kevésbé láttatják „a számok mögött létező személyeket”, miként a szakmaspecifikus munkaerő-piaci elvárásokat, kompetenciákat sem tudják értelmezni (Jancsák, 2014).

A korábbi kutatások kevés információt hordoznak a nem sztenderdizálható felsőoktatási tartalmak, szerepek és azok hatása tekintetében. Ilyenek például az intézményi mikroklíma (Kozma, 2004; Hrubos, 2009), az oktatói-hallgatói viszony (Pusztai, 2012; 2015a; Bocsi, 2015b), a nem oktatási intézmények és mindezek érték- illetve normateremtő hatása (Pusztai, 2011; 2015a; Kardos, 2012; Ceglédi et al., 2012). Utóbbi körbe tartoznak a szakkollégiumok és a legfiatalabb ilyen jellegű szegedi intézmény, a Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium.

Ceglédi (2015) a szakkollégiumi hatások eredményességét a potenciál-teljesítmény és a szakmai-közösségi-értelmiségi dimenziók metszetében értelmezi, ugyanakkor kiemeli, hogy a közösségi szempontok felülírhatják a szakmai teljesítményeket, amely a szakkollégiumokban általánosan hangsúlyozott feltétel.

Eddigi empirikus kutatási tapasztalataink alapján azt mondhatjuk, hogy e speciális funkciók esetében akkor nyerhetők releváns ismeretek, ha az adott kutatási térre operacionalizáljuk a kutatást, feloldjuk a kvantitatív jelleg merevségét, és kvalitatív módszerekkel egészítjük ki az adatfelvételt.

Kutatási tervünk középpontjában az állt, hogy a szegedi felsőoktatásban és a szakkollégiumi munkában formálódó nézetrendszerű fiatalok munkaerő-piaci eredményességének vizsgálata mellett mélyebb ismereteket szerezzünk a szakkollégiumi közösségi lét, illetve a szakkollégium formális és nem formális pedagógiai módszereket alkalmazó és megvalósító „pedagógiai program” értelmiségi létre felkészítő hatásáról.

E tekintetben kutatásunk tehát túlmutat a Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR)

vizsgálatok elméleti-gyakorlati megközelítésmódjában, amikor azt feltételezzük, hogy a SZKRSZ világa pozitívan befolyásolja az aktív hallgatók felsőoktatási életútját (pl. továbbtanulás), és a felnőtt létbe, illetve a munkaerőpiacra történő átmenetet, valamint hatással lehet a további fiatal felnőtt és felnőtt életszakaszra.

A vizsgálat homlokterében az állt, hogy (1) a felsőoktatásban elsajátítottak mellett a szakkollégiumi életvilág, lét-többlet hozzájárul-e a fiatalok boldogulásához, és ha igen, (2) miképpen teszi azt. Korábbi felsőoktatási kutatásaink alapján, valamint a vonatkozó szakirodalom és az SZKRSZ „pedagógiai programját” megismerve, továbbá a kollégium vezetőjével történt szakmai interjúk (2013, 2014) eredményeként kiindulásként azt is feltételeztük, hogy (3) a munkaerő-piaci sebezhetőségek csökkentése terén a felsőoktatás iránt megnyilvánuló kiterjesztett társadalmi szerepelvárás a szakkollégium – munkájának eredményeként – megvalósítja. Azt is feltételeztük, hogy (4a) a roma és nem roma fiatalok által alkotott szakkollégiumi közösség formálódása során (4b) a pedagógiai program megvalósítása által (a tervszerű és tudatos személyiségfejlesztés eredményeként) egy sajátos re-szocializációs folyamat jön létre, és (5) hogy ezt a „hozzáadott értéket” a szakkollégista fiatalok (kiknek referenciakerete a jelen világunk, melyet szenzitív módon interiorizálnak, ahhoz flexibilis módon alkalmazkodnak) visszajelzik, pozitívan értékelik.

A KUTATÁS MÓDSZEREI

Kutatásunk első hullámának kvalitatív fázisában 2014 őszén és 2015 tavaszán végzett szakkollégistákkal készítettünk interjúkat (összesen 6 fővel). Az interjúk során a felsőoktatás és a szakkollégium „hozzáadott értékéről” kialakult vélekedéseiket szintúgy vizsgáltuk, mint az alanyok szerint a munkaerőpiacon hasznosítható kompetenciákat. Kutatásunk e részében érdeklődésünk homlokterében az állt, hogy a szakkollégiumi életvilágban létező értékteremtő folyamatok miképpen értelmeződnek a végzetekben, továbbá, hogy milyen mélyebb mintázatok rajzolódnak ki a szakkollégium, a szakkollégista lét felsőoktatási eredményességhez, illetve a munkaerőpiacon való helytálláshoz való hozzájárulása szempontjából. Az interjúk kérdései a következőkre fókuszáltak: Mennyire és miként fejlesztette a szakkollégium a közösségben való együttműködés képességét? Mennyire és miként fejlesztette a szakkollégium a szakmai ismereteinek nivóját (a képzéseken és a mentoráláson keresztül)? Mennyiben és miben járult hozzá a szakkollégium az identitás erősödéséhez, elmélyüléséhez? A felsőoktatási sikerességhez miként járul hozzá a szakkollégium? A munkaerő-piaci sikerekhez mit tesz hozzá a felsőoktatási képzés? A munkaerő-piaci boldoguláshoz mit tesz/tett hozzá a szakkollégium? A kvalitatív kutatás során félig strukturált interjúkat készítettünk a szakkollégium végzett hallgatóival, két alkalommal (2014 őszén és 2015 nyarán), mely alkalmakkor a megelőző félévben egyetemi tanulmányaikat befejező hallgatókat kerestük meg. A hét alumnusból egy fő nem vállalta az interjú, a többiekkel személyes felvétel során egy-másfél órás interjú készült, melyet a szakkollégiumi tartalmak és a felsőoktatási eredményességéhez való hozzájárulás, a felsőoktatási képzés kiegészítése és hozzáadott értékek tematikájában és értékészletében elemeztünk.

A SZAKKOLLÉGIUM ÉS SZAKKOLLÉGIUMI LÉT HOZZÁADOTT ÉRTÉKEI A FELSŐOKTATÁSHOZ ÉS A FELSŐOKTATÁSI ÉLETSZAKASZHOZ

A SZAKKOLLÉGIUM ÉS A FELSŐOKTATÁS

Az SZKRSZ alumnusai és hallgatói a felsőoktatási képzések tartalmával kapcsolatosan az úgynevezett kiterjesztett szerepelvárásoknak való megfelelést tartják a tanulmányok eredményességének elsőrendű magyarázatának, kiemelten pedig a felsőoktatási tanárok az oktatói szerepeken felüli szakmailag és emberileg egyaránt segítő, támogató szerepvállalását.

„Nagy segítséget nyújt, mind az egyetemi képzés során elsajátított szakmai ismeret, mind a gyakorlatok során szerzett tapasztalatok összessége. Eddigi impulzusaim azt mutatják, hogy az oktatók ebben az intézményben arra motiválják a hallgatókat, hogy minél inkább merüljenek bele tanulmányaikba, s a tudományos munkákhoz is szívesen nyújtanak segítséget, illetve saját munkájukba is előszeretettel vonják be az ide járó fiatalokat.” (végzett óvodapedagógus, jelenleg testnevelés-történelem szakos hallgató)

A felsőoktatásban megjelenő pozitív támogató környezet az alacsony szocioökonómiai státusból, halmozottan hátrányos helyzetű társadalmi rétegből érkező hallgatók számára alapvető megerősítő tényező. Az egyik első szakkollégisták egyike, egykori szociális munkás szakos hallgató arról számolt be, hogy fontos volt számára az, hogy egykori tanulmányai során egy felsőoktatási kurzusba bevihette a szakkollégiumról szóló információkat és ezen keresztül az identitásáról beszélhetett, amely lehetőség mindkét tényező (oktató/oktatás és kortárs csoport) szempontjából pozitív visszajelzést jelentett a számára.

„Beköltöztem a koliba, és nekem azt mondták, hogy kell egy prezentációt tartanom arról, hogy én itt lakom. És fogtam a fejemet, hogy melyik óra lehetne az. (...) Beszéltem a tanárnővel, ő is örült az ötletnek. Beálltam, elmondtam a többieknek, hogy mi ez a szakkoli, hogy itt lakom. Elmondtam, és akkor kérdezték, hogy de te miért laksz a roma szakkoliban. Elmondtam nyíltan, hogy félig cigány vagyok, mondjatok, amit akartok, köpjetek le, engem már ért rengeteg előítélet. De nem. Rengeteget kérdeztek, még olyan évfolyamtársam is, aki rendszeren előítéletes volt. Olyanokat kérdezett, hogy tényleg örültem, hogy tényleg érdekl. Mi tényleg figyeltünk egymásra, a tanáraink is mind olyanok voltak, hogy ha látták, hogy valami nincs rendben, mert nyilván voltak kényes témák, amiket órakon érintettünk, valaki elsírta magát, vagy kiment, akkor nem az volt, hogy megvárjuk, hogy visszajöjjön, hanem utánamentünk, beszélgettünk vele.” (végzett szociális munkás)

Az oktatók mintaadó szerepét és az értelmiségi lét mintáinak felsőoktatási értéktranszfer folyamatokban való megjelenését is hangsúlyozták alanyaink. Vélekedéseikben hangsúlyosan jelent meg ez a tényező mint a munkaerő-piaci sikerességhez fontos, szakismereti tudáson felüli érték.

„Meglátásom szerint, pont ezekkel a plusz dolgokkal lesz több egy diplomás, mert ha az iskola is elismeréssel tekint a tudományos életen kívüli tevékenységekre, az egyetemista is szívesen kezd bele az efféle iskolán kívüli programokba. Azért gondolom, hogy ezek mindenféleképpen hozzájárulnak a munkaerő-piaci sikerhez, mert az értelmiségi lét szerintem nem csak abban nyilvánul meg, hogy saját szakterületünkön jók vagyunk, s ezzel meg is elégedhetünk. Minél sokszínűbb az egyéniség, annál jobb lehet a munkájában.” (végzett óvodapedagógus, jelenleg testnevelés-történelem szakos hallgató)

Ugyanakkor a családok csekély gazdasági tőkeforrásai miatt a szakkollégisták körében fontos tényező az is, hogy a kollégiumi léthez egyfajta anyagi biztonság is kapcsolódik,

amely a tanulmányokra való fókuszálást segíti. A tervezhető bevétel arra motiválja őket, hogy ne alkalmi vagy diákmunkával, hanem tanulmányi-szakmai eredmények által biztossítsák a szükséges forrásokat. E felsőoktatási sikerek nemcsak anyagi oldalról értelmeződnek a végzett szakkollégistákban, hanem pozitív megerősítő visszajelzésként is. (Jónéhány interjúalanyunk említette a szakkollégiumi ösztöndíj melletti más versenyeredmény, ösztöndíj, pl. köztársasági ösztöndíj elnyerését is.)

„Mindig dolgoztam egyetem mellett, sokat éjszakáztam gyárakban, meg egyéb. Nekem a szakkollégium alapvetően egy megváltás volt, bekerültem, kaptam ösztöndíjat, és egy csomó konferenciára eljutottam, különböző képzéseken vehettem részt, ami egyfajta, nyilván elvett egy csomó időt, de nem vett el többet, mint amennyit előtte dolgoztam. Nekem olyan volt majdnem, mint egy munkahely, ahol nem gyárban kellett egy monoton munkát végezni, hanem egy tök érdekes képzésben vehettem részt. Ez pozitív volt, nagyon szerettem.” (végzett szociális munkás)

„Én a szakkollégiumnak köszönhetem a diplomámat, mert munka mellett nem hiszem, hogy sikerült volna a nyelvvizsgámat is meg mindent megcsinálnom egy év alatt.” (végzett szociális munkás)

„A kollégiumban lakók szinte minden egyes tagja hátrányos vagy halmozottan hátrányos családból származik, közöttük én is, s tanulmányaik finanszírozására a családjuk nem tudott volna pénzt fordítani. Sokaknak a kollégiumi ösztöndíj létkérdés, mert ha innen nem kapnák meg ezt az anyagi támogatást, akkor nem is tudták volna elkezdni, illetve nem tudnák befejezni a felsőoktatási képzésüket.” (végzett óvodapedagógus, jelenleg testnevelés-történelem szakos hallgató)

A szakkollégium belső képzési programjában jelen van a közösségi szolgálat, a spirituális modul és a roma kultúra megismerése is. A hallgatók az adott tanulmányi félév elejéig a mentorukkal közösen alakítják ki az egyéni fejlesztési tervet, mely a hallgató vállalásait tartalmazza. A közösségi szolgálatnál minimum 10 óra munkát el kell végezni (pl. a Roma Tanodában segíteni, fiatal romákat tanítani, hajléktalanoknak ételt osztani stb.). A spirituális modul szerepe a keresztény értékek közvetítésében van. Ennek keretében a hallgatók egyfelől a szegedi ferences közösséggel együttműködve filmklubban vesznek részt, másik részében pedig a saját maguk által tervezett programon (volt, aki arról számolt be, hogy például roráté misén vett részt). A kollégium életvilágának hangsúlyos eleme a kulturális események szervezése, illetve látogatása, valamint a közösségépítés és a közösségfejlesztés. A közösségfejlesztés lényege, hogy a kollégiumon belüli szinergiát, a hatékony kommunikációt, az asszertív érdekérvényesítést és az összetartozást erősítsék. E szerepvállalás során a hallgatók szervezési teendőket is ellátnak.

Interjúalanyaink mindegyike ezeket a képzésen túlmutató elemeket határozta meg mint a szakkollégium olyan hozzáadott értékét, mely személyiségének fejlődéséhez jelentős mértékben hozzájárult.

„Az egyes hallgatók számára olyan lehetőségeket teremt a kollégiumi program, melyek az értelmiségi lét megalapozói lehetnek. Sok hallgató nem tehetett volna meg például, hogy színházba látogasson, vagy kirándulásokon vehessen részt stb. Összességében úgy gondolom, hogy a kollégium három csoportba sorolható képzési rendszere (spirituális, közéleti, kulturális) elősegíti a munkaerő-piaci beilleszkedést, mert egy sokszínű, tapasztalt, magabiztos embert enged ki a nagybetűs életbe.” (végzett óvodapedagógus, jelenleg testnevelés-történelem szakos hallgató)

Kutatásunk során azt konstatálhattuk, hogy a hallgatókban a közösség mint a legfőbb

identitáserősítő és személyiségformáló tényező hangsúlyozott volta áthatja a szakkollégium minden részét, a mikroklimáját, egyfajta sajátos szubkultúráját, manifeszt dokumentumait és látens módon érvényesülő pedagógiai programját is. Ugyanakkor a szakkollégisták individualizációs hatások eredményeként formálódó személyiségét kétségek keríthetik hatalmukba, amikor azt tapasztalják, hogy a közösségben való feloldódás, az altruizmus értékei szembesülnek a fogyasztói társadalom hatásaival és kríziseivel. A kollégium értékvilága és a mindennapi együttélés a szakkollégium alumnusai szerint nagyon erős személyiségfejlesztő hatással bírt.

„Rizikózott az ember, hogy bevállalja-e egyáltalán, hogy fog az együttélés sikerülni, vagy mi fog ebből az egészből kikerekedni, mert nem volt egy minta, amiről rájött volna az ember, hogy hogyan működik. Én úgymondom az első generációs hallgatóként kerültem be a szakkollégiumba, és biztos, hogy ez is bennem volt, és ennek kapcsán vagy ez alatt értettem azt, hogy élettapasztalatot adott, hogy mondjuk milyen együtt élni egy olyan kisebbségben, ahol én vagyok kisebbségben, de ha kimegyek az utcára, akkor megfordul ez a dolog, a másik fél van kisebbségben. Hogy ezzel hogy tudunk együtt élni. Még a különböző emberek szokásai, illetve hogy a közösen, nagyon sokat voltunk együtt, a hétvégeken is, illetve a közös programok hogyan alakítottak embereket, meg hogyan alakították össze azt a csapatot, aki részt vett ebben a programban. Úgy gondolom, hogy talán az első egy lehetőség, vagy egy esély adása. Hirtelen jobban ezt nem tudom megfogalmazni. Akkor van egy, ami szerintem mindenképp nevelő hatású, ez az együttélés elfogadás, így együtt. Illetve törekedés a szakmaiság megte-remtésére, hogy mindenki azt, amit csinál, azt minél jobb szinten tudja csinálni.” (végzett joghallgató)

SZAKKOLLÉGIUMI KÉPZÉSEK ÉS MENTORÁLÁS

A szakkollégium figyelemmel kíséri a hallgatók tanulmányi előmenetelét. Minden hallgatónak van kortárssegítője vagy mentora. Az ő feladatuk, hogy az egyéni fejlesztési tervek megvalósításában segítsék a szakkollégistákat, ugyanakkor a hallgatók problémáinak megoldásában is támogatóként vállaljanak szerepet. A szakkollégium egyes esetekben további külsős tanárok segítségét is igénybe veszi. Az intézmény szorgalmazza és támogatja tudományos munkák végzését. Ennek következtében voltak, akik bekapcsolódtak a szakterületük szerinti tudományos kutatásokba.

„2014 tavaszán kezdtem el kutatási tervemet kidolgozni, sporttudományi témakörben. Jelenleg már a kutatási fázis vége felé tartok, hiszen már publikáltam is részeredményeimmet. A TDK munkám 2014 novemberében került bemutatásra a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Testnevelési és Sporttudományi Tanszéken. A szakmai zsűri úgy határozott, hogy munkámat előadhatom XXXII. Országos Tudományos Diákköri Konferencián.” (végzett óvodapedagógus, jelenleg testnevelés-történelem szakos hallgató)

„A mentorálást azért is tartom fontosnak, mert minden problémámat megbeszélhettem egy külső emberrel, akitől tanácsot is kérhetek, kaphatok, bár a szakmai dolgokkal nem igazán fordulhatok hozzá, ugyanis angol-biológia szakos tanárnő. De mindenféleképpen jó, mert a kollégiumi programokban, a belső képzésben, illetve társasági beilleszkedés témákban, konfliktuskezelésben, gyakorlatilag mindenben hozzáfordulhatok, és ezekre kapok érdemi választ. A mentorálás helyszíne változó, attól függően, hogy melyikünknek milyen programja van, illetve, hogy mi a cél, hogy mit akarunk csinálni. Télen többször teáztunk

a Kárász utca valamelyik erre megfelelő helyén. Ez általában heti egyszer van, és 1-1,5 órás intervallum általában. Ebben tényleg az a jó, hogy ha van valami problémám, akkor elmesélhetem neki, és kaphatok rá valamilyen fajta megoldást, hogy az otthoni problémáimat megbeszélhetem egy semleges környezetben lévő emberrel. És esetleg ötleteket kaphatok más problémáim megoldására, amire esetleg nem is gondoltam volna. Neki is köszönhetem, hogy az első félévben kibékültem a szobatársaimmal.” (végzett matematika BSc)

„Talán a legfontosabb dolog az, ami segíti szakmai előmeneteletemet, az a mentorprogram. Hálás és szerencsés vagyok, hogy olyan mentort kaptam, aki mind lelkileg és szakmailag tud segíteni. A mentorálások alkalmával, amire heti egy alkalommal egy órában kerül sor a már sokszor említett EFT² megtervezésére és az ott vállaltak teljesítésének ellenőrzésére. Ezek mellett pedig jut idő az iskolai, magánéleti dolgok megbeszélésére, vagy éppen szakmai tanácsadásokra. Mentoromnak köszönhetően egyre szélesebben látok bele az egyházi hitoktatásba. Találkozásaink alkalmával mindig megoszt velem egy kis szakmai fortélyt, hogy ha majd tanítani fogok, mire figyeljek majd oda, mit hogyan tegyek.” (végzett katekéta, hittanár)

KÖZÖSSÉG, KÖZÖSSÉGI AKTIVITÁS

A szakkollégiumi lét, túl a képzéseken, mentoráláson, tutoráláson, leginkább az együtt élő személyek közösségét jelenti, mely közösség a napi életvitel és életmód keretei mentén formálódik, ugyanakkor ez az életmód nemcsak a társadalmi és kisközösségi értékek alapján gazdagodik és alakul, hanem az együttlét maga is gazdagítja, formálja és fejleszti a személyiséget. Ezt a re-szocializációs jelenséget, tehát a közösségben megvalósuló informális tanulást, érzékenyítést a tolerancia, az elfogadás, a kooperáció, a szolidaritás és az altruizmus értékeire a hallgatói interjúk elemzése után az SZKRSZ egyik legmeghatározóbb sajátosságának tartjuk.

„Beköltözésem napjától egy olyan közösségbe léptem be, ahol addig nem ismertek, nem tudták, hogy milyen vagyok. Én ezt az időszakot, mint az önállósodás első fokát éltem meg. Kikerültem egy olyan közezből, ahol eddig védve voltam. Egy új közösségbe kerültem, ahol már olyanokkal élhettem együtt, akikkel egyformán romák vagyunk, de más családi háttérrel vagy közeggel rendelkeznek. Tanulhatunk egymástól, megoszthatjuk egymással gondolatainkat, segíthetünk a nem roma társainknak, akik nyitottak és érdeklődők, hogy megértsék kultúránkat. A szakkollégium célkitűzése, hogy olyan felelős értelmiséget neveljen – akár roma, akár nem roma – akik képesek lesznek a párbeszédre, önmaguk és környezetük formálására.” (végzett katekéta, hittanár)

A kollégisták nemcsak a közösség formálódását és a hallgatók közösséggé fejlődését emelték ki mint fontos értéket, hanem arról is határozottan pozitív véleményeket fogalmaztak meg, hogy e közösségépítő szerep a kollégiumi lét hivatalos feladatai között is helyet kap, azaz egy tervszerű és tudatos személyiségfejlesztés elemeként része a pedagógiai programnak. Ugyanakkor ennek kialakítása, formálása és megvalósítása a hallgatók egyéni aktivitására épít.

Az intézmény nem titkolt célja, hogy a szakkollégiumi hallgatók későbbi életpályájuk során maguk is minta- és értékközvetítő módon vegyenek részt a társadalomban. „Ehhez erős identitású, stabil értékrendű, párbeszédre képes értelmiségiekre van szükség, akik egész-

² egyéni fejlesztési terv

séges jövőképet tudnak adni a helyi közösségek számára” – mondta 2013-as interjúnk során az igazgató. Erre szakkollégista interjúalanyaink is reflektáltak, amikor olyan eseményekről, elköteleződésekről számoltak be, amelyekben egyfajta küldetésként jelenik meg ez az értékelmútató.

„Ezt nagyon kell akarni. Vannak ehhez hasonlataim is. Mindig azt mondom nekik, ez egy nagyon jó dolog volt, mert rengeteg előadást tartottam, kollégiumban is, voltunk szakmunkásoknál, én nem nézem le őket, a legjobb barátom szakmunkás volt. Bemegyek egy Adidas vagy Converse cipőben, ez olyan, hogy le van árazva, és megveszem, mert tetszik, mert gyerekkoromban nem volt. Nekik ez hatalmas dolog, hogy itt van egy csak egy ilyen cipőben. Egy gyerek odajött hozzám, hogy miből van? Elkezdtem neki mondani: ösztöndíjból. Mert egyetemista vagyok. Mert jól tanulok, kapok pénzt. Akkor felcsillan a szemükben, hogy ezért lehet pénzt kapni! Én ezt mondom a gyerekeknek is otthon. Ezeket mindig mondom nekik, hogy nyolcadik osztály után el kell menni gimnáziumba. Ott úgyis rájössz arra, hogy a matematikához nem értesz, de a történelemhez igen, vagy fordítva. Ezt a gyerekeknek hiába mondom, a tanárok mást mondanak. Ezért én ezt megfordítottam. Beszéltem a testnevelő tanárral otthon, hogy itt van egy csomó tehetséges gyerek, és nem csináltok vele semmit. Most jelenleg 10 gyerek kap ösztöndíjat, mert szóltam a testnevelő tanárnak, és átküldtem neki, hogy van a gyerekeknek ösztöndíj.” (végzet szociális munkás)

„A környezet, ami itt van, ilyenben még soha nem volt részem. Nagy várakozással indult, de az eddig itt eltöltött időm alapján semmit nem bántam meg, egy csomó új dolgot tanultam, és még fogok is, és a személyes fejlődésem is előre viszi. Most már másképp nézek rá emberekre, nem a megvetés jön ki rajtam, inkább elgondolkodok, hogy ha nem magyarként születek itt meg, hanem romaként, akkor ugyanez velem is megtörténhetne. A nézőpontom teljesen más lett. Bár ezt köszönhetem a szobatársaimnak is, a mentoromnak is. Habár családomnak és barátaimnak más véleménye van a cigányokról, azt hiszem, hogy felelősségem tudatni őket, legalább is megpróbálni, hogy nem igaz, amit gondolnak.” (végzett matematika BSc)

ÖSSZEGZÉS

A Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium speciális feladatkörrel bíró intézmény, mely új szereplő a szegedi felsőoktatás színpadán. Kutatásunk során, a 2013-2015 között zajló első hullámban a kollégium születésének folyamatát követtük végig holisztikus szemléletmóddal. Kutatásunk (érintőlegesen) a munkaerő-piaci inputokkal foglalkozik, s mint ilyen jellemzően a felsőoktatás és a munkaerő-piac kongruenciáját szolgáló eredményekkel szolgál (például a felsőoktatás világából hiányzó tartalmakról és azok intézményen kívüli, de hatásában megjelenő hozzáadott értékéről), és intézményi vizsgálata szerint oktatásszociológiai keretekben értelmeződik. Ugyanakkor megközelítésmódjában közelebb áll a nevelésszociológiához és érdeklődésének credo-jában az értékátadási folyamatok, illetve ezek hatása áll.

A kollégisták visszajelezték, hogy az intézmény legfontosabb értékei a közösség, a kooperatív minták és gyakorlatok, melyeket a tanulmányi eredményességet meghatározó tényezőnek tekintenek, szintúgy, mint a kollégium világának materiális elemeit (lakhatási körülmények, tanulást segítő környezet). A kollégium hétköznapijait a szakmai tudományos munka kevésbé jellemzi, melynek oka a hallgatók képzési területeinek palettajellegű színösszege.

Kutatásunk első hullámának lezárása után megerősíthetjük kiinduló állításunkat, miszerint a felsőoktatásban elsajátítottak mellett a SZKRSZ szakkollégiumi életvilág és lét-többlet amellett, hogy hozzájárul a fiatalok boldogulásához, reziliencia-³ és identitás-erősítő tényező is.

A szakkollégium megvalósítja a munkaerő-piaci sebezhetőségek csökkentése terén a felsőoktatás felé megnyilvánuló kiterjesztett társadalmi szerepelvárás egyes elemeit (esélyteremtés, közösségépítés, identitás-erősítés, tehetséggondozás).

A roma és nem roma fiatalok által alkotott szakkollégiumi közösség formálódása során és a pedagógiai program megvalósítása által a tervszerű és tudatos személyiségfejlesztés eredményeként egy sajátos re-szocializációs folyamat jön létre. E folyamat pedagógiai alapjait a nem-formális, de leginkább az informális módszertanok jelentik. Ezt a hozzáadott értéket a szakkollégista fiatalok szenzitív módon interiorizálják és az alumnusok visszajelzik, pozitívan értékelik mint a munkaerő-piaci boldogulásukhoz hozzájáruló tényezőt.

A kutatás eredményei alapján nyomatékosítható, hogy a felsőoktatással szemben megjelenő kiterjesztett szerepelvárásokat (közösségépítés, mentorálás, pozitív-támogató környezet) a szakkollégium megvalósítja és ezzel a szegedi felsőoktatási intézmények esetében kiegészíti, támogatja a tömeges felsőoktatás hallgatói eredményességhez való hozzájárulását.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Bocsi V. (2015a): A hallgatói eredményesség habituális háttere. In: Pusztai G.–Kovács K. (Szerk.): *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Pp. 133–143. Nagyvárad–Budapest: Partium–PPS–ÜMK.
- Bocsi, V. (2015b): Analyzing the Identity and Life of Roma Special College Students. In: Bocsi, V. (Ed.): *In Marginal Position. Writings from the Field of Romology*. Pp. 291–320. Debrecen: Didakt Press.
- Ceglédi T.–Fónai M.–Győrbíró A. (2012): Tehetséggondozás és társadalmi kohézió. *HERJ*. 2012(2). Pp. 62–83.
- Ceglédi T. (2015): Egy alkalmazott eredményességkonceptió és annak hatása a szakkollégiumok társadalmi zártóságára. In: Pusztai G.–Kovács K. (Szerk.): *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Pp. 9–24. Nagyvárad–Budapest: Partium–PPS–ÜMK.
- Fónai M. (2015): A szocioökonómiai státusz és az iskolai életút kapcsolata. In: Kozma T.–Kiss V.–Jancsák Cs.–Kéri K. (Szerk.): *Tanárképzés és oktatáskutatás*. Pp. 40–419. Budapest: HERA.
- Gábor K. (2001): *Elsőéves egyetemisták*. Budapest: Oktatókutató Intézet.
- Gábor K. (2012): *Válogatott ifjúságszociológiai tanulmányok*. Szeged: Belvedere Meridionale.
- Hrubos I. (2008): A sokféleség értelmezése és mérése. *Educatio*. 18(1). 18–31.
- Hrubos I. (2009): Az értékekről. In: Pusztai G.–Rébay M. (Szerk.): *Ki az oktatáskutatás? Tanulmányok Kozma Tamás 70. születésnapjára*. Pp. 229–239. Debrecen: Csokonai.
- Hrubos I. (Szerk.) (2012): *Elefántcsonttoronyból világitótórony. A felsőoktatási intézmények misszióinak bővülése, átalakulása*. Budapest: Aula.
- Jancsák, Cs. (2014): Towards pre-vocational training?: Labour market actors' feedback on the training programme of mobile application development at university. In: Juhász E.–Kozma T. (Szerk.): *Oktatókutató határon innen és túl*. Pp.178–209. Szeged: Belvedere Meridionale.
- Kardos K. (2013): Felsőoktatási szakkollégiumok és hallgatóságuk. In: Pusztai G.–Lukács Á. (Szerk.): *Közösségteremtők. Tisztelegés a magyar vallásszociológusok nagy nemzedéke előtt*. Pp. 173–196. Debrecen: Debrecen University Press.
- Kozma T. (2004): *Ki az egyetem? A felsőoktatás szociológiája*. Budapest: Osiris.
- Pusztai G. (2011): *A láthatatlan kéztől a baráti kezéig*. Budapest: Új Mandátum.

3 A fogalom az ifjúságszociológiában (szociálpszichológiai szemléletmód alapján) egy olyan képességet jelöl, amellyel bíró személy gyorsan vissza tudja nyerni eredeti, jó állapotát, testi-lelki szenvedés, avagy nehéz élethelyzetek megélése után. A fogalom rokon a megküzdési képesség fogalmával.

- Pusztai G. (2012): „Befogad és kitaszít...”? A tanárszakos és más pedagógusjelölt hallgatók felsőoktatási integrációjának sajátosságai és problémái. In: Pusztai G.–Fenyő I.–Engler Á. (Szerk.): *A tanárok tanárának lenni...* Pp. 88–112. Debrecen: CHERD-Hungary.
- Pusztai G. (2014): „Nem biztos csak a kétes a szememnek...” Hallgatói eredményességi koncepciók és mutatók a felsőoktatás-kutatásban. In: Nagy P. T.–Veroszta Zs. (Szerk.): *A felsőoktatás kutatása*. Budapest: Gondolat.
- Pusztai G. (2015a): Mire jó a társadalmi tőke koncepció a felsőoktatás-kutatásban? In: Kozma T.–Kiss V.–Jancsák Cs.–Kéri K. (Szerk.): *Tanárképzés és oktatáskutatás*. Pp. 467–484. Budapest: HERA.
- Pusztai G. (2015b): Tanulmányi eredményességet támogató tényezők az egyetem falain belül és kívül. In: Pusztai G.–Kovács K. (Szerk.): *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Pp. 79–96. Nagyvárad–Budapest: Partium–PPS–ÚMK.
- Utasi Á. (2013): *Kötelékben. Szolidaritás hálók és közélet*. Szeged: Belvedere Meridionale.